

Stockholm 17 januari 2020

Synpunkter på samråd kring eventuellt behov av att ytterligare reglera djurskyddet för gräsänder, fasaner, raphöns och laxfiskar som sätts ut för jakt- och fiskeändamål

Generella synpunkter

Djurens Rätt, Djurskyddet Sverige och Svenska Djurskyddsforeningen ser positivt på att få vara med på ett samråd i ett tidigt skede.

Sammanfattningsvis ser vi att det finns stora djurskyddsproblem för de djur som sätts ut för hobbyjakt och fritidsfiske. Problemen gällande djurens välfärd förekommer både då de hålls av människan innan utsättning och när djuren satts ut. En djurhållning som innebär att icke-domesticerade, ibland vildfångade, djur hålls vid mycket höga tätheter, på liten yta, utan miljöberikning med hög risk för utveckling av beteendestörningar och ökad dödlighet efter utsättning, kan inte anses följa djurskyddslagen eller jaktlagstiftningen. Detta måste förändras, inte minst då den här typen av jakt redan är starkt ifrågasatt av allmänheten av etiska och moraliska skäl. Det är oacceptabelt att hobbyverksamhet går ut över djurens välfärd.

Om denna form av djurhållning fortsatt ska vara tillåten, vilket vi i grunden inte tycker att den ska vara, anser vi att det behövs nya, detaljerade och artspecifika föreskrifter kring hållande av fåglar och fiskar för utsättning för jaktändamål. Dessa föreskrifter skulle med fördel kunna samlas till en eller två lagtexter som behandlar alla djurslag. Föreskrifterna måste ha ett starkt djurskyddsfokus och den myndighet/de myndigheter som utformar dessa måste ha kunskap och erfarenhet att utarbeta djurskyddsföreskrifter.

Fågel

Bakgrund/Nuläge

1. Beskriv kort er roll och vilka aktörer som ni anser är inblandade i hållning och utsättning av fåglar för jaktändamål.

Djurens Rätt, Djurskyddet Sverige och Svenska Djurskyddsforeningen är Sveriges största djurskyddsorganisationer och har tillsammans ca 60 000 medlemmar. De aktörer som vi anser är inblandade i hållning och utsättning av fåglar för jaktändamål är förutom uppfödarna, Svenska Jägareförbundet, Viltmästareförbundet, LRF och Sveriges Jordägareförbund samt Svenska Kennelklubben och aktuella rasklubbar.

2. Hur stor andel av de olika aktörerna är i nuläget anslutna till respektive branschorganisation och följer branschens egna riktlinjer kring uppfödning och utsättning av fåglar för jakt?

Detta har vi ingen uppfattning om.

3. Lämna en kortfattad generell beskrivning av hur årscykeln ser ut för egen produktion med föräldradjur respektive inköpta kläckägg/unga djur (t.ex. när kläcks fåglarna, hur länge hålls de och vid vilken tidpunkt sätts de ut i det vilda). Om kläckägg/unga djur köps in, ange från vilket land.

Detta är inte aktuellt för oss.

Djurskydd vid djurhållning (specifikt kopplat till utsättning för jaktändamål)

4. Hur många fåglar håller uppöfarna vanligtvis i nuläget? Vilka arter? Förekommer det även att andra fågelarter än fasan, gräsand och raphöna hålls för utsättning för jaktändamål?

Den enda rapporten vi har tagit del av omfattade en enkätundersökning hos svenska uppöfarna av fasan, gräsand och raphöns med data från år 2005 (Wiberg och Gunnarsson, 2007), svarsprocenten var 72%. Enligt denna hölls det då 131 000 fasankycklingar, 150 000 ällingar och 30 000 raphönskycklingar hos 63 uppöfarna. Utöver detta uppgavs att även uppöfning av guldfasan, mandarinand och japansk vaktel förekom. Om detta har förändrats sedan dess vet vi inte.

Det ska också tilläggas att det enligt en studentrapport (Ekstrand, 2004) förekom uppöfarna av fåglar för utsättningsföremål som inte var registrerade hos länsstyrelsen trots att detta är obligatoriskt.

5. Ge en kortfattad generell beskrivning av hur djuren hålls (utrymmen vid olika åldrar, utfodringsrutiner, miljöberikning etc).

Vi hänvisar till rapporten av Wiberg och Gunnarsson (2007).

Vi kan endast återge det vi vet från den svenska rapport vi har tillgång till. Enligt enkätundersökningen som presenterades av Wiberg och Gunnarsson (2007) hölls avelsfasanerna främst i voljär. Kycklingarna hölls i olika varianter av kullhus med löpgård. Beläggningsgraden för avelsdjur varierade mellan 0,06-6,5 djur/m² och 0,48-48 djur/m² för kycklingarna. För gräsänderna uppgavs att avelsdjuren inhystes på inhägnat område eller kall lösdrift och ällingarna hade generellt tillgång till både inom- och utomhusareal. Beläggningsgraden för avelsdjur varierade mellan 0,17-1,33 djur/m² och för ällingarna 1,33-55 djur/m². Änderna hade generellt tillgång till vatten. Gällande raphönsen hölls avelsdjuren oftast i bur (några i bur + rastgård eller voljär) under avelssäsongen och i voljär resten av säsongen. För kycklingarna svarade majoriteten att de hade tillgång till både inom- och utomhusareal. Beläggningsgraden var 0,8-9,4 avelsdjur/m² och 0,95-31 kycklingar/m².

De flesta fick fullfoder, några fick även ägg som tillskott.

Gällande miljöberikning var det mycket varierande. I stort sett alla änder hade tillgång till vatten. Studien visade stor variation i tillgång till sittpinnar och vegetation.

6. Har ni kännedom om eventuella beteendeproblem (t.ex. fjäderhackning) hos specifikt dessa djurarter?

Det är väl känt att fjäderplockning i relativt hög grad förekommer hos fasaner och raphöns (till exempel Kjaer, 2004) i fångenskap. Det är svårare att avgöra gällande gräsänder, då deras runda näbbar inte ger lika mycket skada. Vi har uppfattat det som att så kallade näbbringar mycket ofta används för att förhindra fjäderplockning. Enligt rapporten från Wiberg och Gunnarsson användes näbbringar av 74% av fasanuppöfarna och 75% av raphönsuppöfarna. Trots detta uppgavs att fjäderplockning förekom i 38 respektive 40% av besätningarna. Även under utförda fältbesök sågs tecken på fjäderplockning.

7. Anser ni att det finns några specifika djurskyddsproblem för fåglar som hålls i hägn inför utsättning för jaktändamål? I så fall vilka?

Det är i grunden svårt att få icke-domesticerade djur att trivas i fångenskap. Speciellt om yta och miljöberikning är mycket begränsat. Ingen av fågelarterna kan anses vara domesticerade och ofta används även djur som växt upp och levt i det vilda innan infångandet, vilket gör detta till en mycket krävande djurhållning. Detta gör att det krävs större kompetens hos den som håller djuren samt en djurhållning som snarare liknar regelverket för djurparksdjur än det för domesticerade livsmedelsproducerande djur.

Att djuren hålls på liten yta, utan möjlighet att undvika varandra och ibland i bur är ett stort problem. Enligt rapporten av Wiberg och Gunnarsson (2007) hölls till exempel raphhönsen under avelsperioden i små burar med nätgolv och utan miljöberikning. Att hålla djuren på en liten yta har också visat sig öka mängden fjäderplockning. Enligt Kjaer (2004) ger en högre belägningsgrad (1,3 och 4 fasan- och raphhöns/m²) mer fjäderplockning än 0,7 kycklingar/m².

Om den varierade graden av miljöberikning som rapporteras i Wibergs och Gunnarssons rapport fortfarande är aktuell, så är även detta ett stort djurskyddsproblem. En inhysningsmiljö utan miljöberikning kommer heller inte att uppfylla lagkravet på naturligt beteende och god välfärd, speciellt inte för icke-domesticerade djur. Wiberg och Gunnarsson konstaterade bland annat att inte alla fasan- och raphhönsuppfödare hade åtminstone vegetation och sittpinnar som miljöberikning till både kycklingar och avelsfåglar.

Enligt rapporten av Wiberg och Gunnarsson (2007) användes medicinering, inklusive antibiotika, i relativt hög grad. Antibiotika användes även förebyggande, vilket idag inte är tillåtet. Medicineringen i sig behöver inte innebära ett välfärdsproblem, men den tyder på att sjukdomsförekomsten är relativt hög, vilket generellt innebär låg välfärd. Vilda djur i fångenskap sägs vara mer mottagliga för sjukdomar då de är mer stressade (Mörner, 1992). År 2005 uppgav 58% av uppfödarna av raphhöns och fasaner att de såg symptom på gapmask, som kan ge andningssvårigheter, avmagring och svaghet. Även diarré angavs vara relativt vanligt. Utöver det visade besättningsbesöken att 24% av ällingarna hade förhårdnader med sprickbildning under fötterna.

Som tidigare nämnts förekom beteendestörningar i form av fjäderplockning i hög grad hos framför allt fasaner och raphhöns, detta trots användningen av näbbringar och näbburar. Troligtvis hade siffran varit betydligt högre om näbbringar inte använts. I en tidigare studie kunde man visa att 3% av fasaner med näbbringar hade plockningsskador, medan samma siffra för fasaner i system utan näbbringar var 23% (Butler och Davis, 2007). Aktuella hemsidor från uppfödare av viltfåglar visar att näbbringar fortfarande används i Sverige, vilket är helt oacceptabelt. Detta innebär att fåglarna hålls i en miljö som de inte är anpassade till och att man istället för att förebygga beteendestörningen endast förhindrar att den utförs. Att förhindra symptom (fjäderplockning) innebär inte att den underliggande motivationen för beteendet har försvunnit, istället maskeras problematiken då djuren endast förhindras att utföra beteendestörningen. Gällande liknande beteenden hos andra djurarter, såsom fjäderplockning hos värphöns eller svansbitning hos grisar, har Sverige alltid ansett att detta ska förebyggas genom till exempel miljöberikning istället för att förhindra att beteendet utförs. Denna utgångspunkt bör självklart gälla även fasaner och raphhöns. En studie har även visat att liknande utrustning på fåglarna visserligen förhindrar fjäderplockning, men ger också mer huvudskakningar vilket kan tyda på obehag (Butler och Davis, 2007).

Enligt djurskyddslagen 2 kap. 2 § ska djur hållas och skötas i en god djurmiljö och på ett sådant sätt att /.../ beteendestörningar förebyggs. I propositionen skrivs att ”Regeringen vill dock betona att förekomst av beteendestörningar inom en djurhållning är ett tydligt tecken på att det kan finnas problem i djurhållningen som inverkar negativt på djurens välfärd. På besättningsnivå och över tid är därför målet nolltolerans. Det här föreslagna kravet sänder en tydlig signal om djurhållarens

skyldighet att förebygga beteendestörningar så att djur hålls i en sådan miljö och på ett sådant sätt att beteendestörningar inte uppkommer annat än i enstaka undantagsfall.”. Näbbringar eller näbbkorgar förebygger inte själva beteendestörningen, utan förhindrar endast beteendet. En djurhållning som behöver använda näbbringar eller näbbkorgar för att en majoritet av djuren inte ska kunna utföra en utvecklad beteendestörning kan inte anses vara tillåten enligt djurskyddslagen.

Vi vill utöver detta påpeka vikten av att fjäderplockning och andra beteendestörningar kontrolleras av utbildad etolog på djur som inte har näbbringar/näbbkorgar. Att upptäcka beteendestörningar är svårt och tidskrävande samt kräver specialistkompetens.

Enligt Wiberg och Gunnarsson (2007) uppgav 19% av djurhållarna att de inte hade ett yrke eller en utbildning som var vilt- eller jaktrelaterat. En låg kunskapsnivå hos djurhållaren är en stor riskfaktor för ett försämrat djurskydd. I Djurskyddslagen 2 kap 3 § står att den som håller djur ska ha tillräcklig kompetens för att tillgodose djurets behov.

8. Om ni anser att det finns djurskyddsproblem - har ni några förslag på hur djurskyddet kan förbättras vid hållning inför utsättning?

Ursprung: Det behövs ett förbud mot att ta in vilda fåglar för att använda i avelsarbetet. Det bör också tydliggöras att endast djur med en genetik och ett beteende som liknar de vilda fåglarnas i det aktuella området får sättas ut.

Forskning och mer kunskap: Enligt vår uppfattning vet man relativt lite om hur den svenska uppfödningen ser ut och också om hur uppfödningen kan ske utan hög förekomst av beteendestörningar och sjukdomar. Därmed behöver branschen initiera och finansiera mer forskning inom området så att djurhållningen kan bli acceptabel.

Inhysning och medicinering: Det behövs ett tydligt regelverk kring beläggningsgrad och miljöberikning. Genom att sänka beläggningsgraden avsevärt och se till att alla djur har tillgång till lämplig miljöberikning samt möjlighet att komma undan varandra kan det vara möjligt att beteendestörningarna minskar. Det behöver införas ett tydligt burförbud och fåglarna ska hållas på ett sätt som motsvarar deras naturliga levnadssätt med stora uteområden. Det måste tydliggöras att det inte är tillåtet att hålla djur på ett sätt som kräver näbbringar eller näbbkorgar. Gällande miljöberikning är ett minimikrav tillgång till sittpinne, sandbad, gömställen, vegetation och föränder en stor vattenyta av god kvalitet. Gällande rengöring måste framförallt förekomsten av diarré och parasiter förhindras.

Registrerings- och rapporteringskrav för uppfödare: Alla uppfödare måste finnas registrerade, oavsett storlek på uppfödningen. Detta är ett måste för att uppfödarna ska ingå i länsstyrelsernas normalkontroll. Det bör även vara ett rapporteringskrav på hur många fåglar som årligen hålls som avelsdjur, föds upp samt sätts ut. Även dödlighet bör rapporteras.

Inför ett utbildningskrav: Det är en mycket stor utmaning att hålla vilda djur i fångenskap och många av djurhållarna har ingen utbildning inom området. Ett utbildningskrav måste därför införas.

Djurskydd vid tidpunkten för utsättning för jaktändamål **9. Hur långt transporteras djuren innan utsättning i Sverige?**

Enligt den studie vi har tagit del av transporteras majoriteten av djuren mindre än 30 minuter och sätts framför allt ut i närheten av uppfödningen. Om detta har ändrats vet vi inte. Då uppfödningen måste räknas som en ekonomisk verksamhet, borde ”transportören” vara godkänd enligt

transportförordningen. Det är oklart vilka krav man ställer på en markägare som köper upp djur och transporterar dem till utsättningsplatsen.

10. Hur långt transporteras djuren vid eventuell export och till vilka länder?

Det har vi ingen uppfattning om.

11. Vilken är er bedömning av hur många fåglar av arterna gräsand, raphöna och fasan som sätts ut årligen i Sverige?

I Sverige sätts det ut 200 000 till 300 000 gräsänder varje häckningssäsong (Johan Elmberg, 2017). Enligt Jägareförbundets hemsida om fasaner (2020-01-06) uppskattades populationen fasaner 2012 till ca 50 000, de flesta utsatta.

12. Har antalet som satts ut ökat, minskat eller varit konstant sedan de senaste åren?

Enligt en intervju med Johan Elmberg, 2017, hade antalet utsatta gräsänder ökat från 100 000 till ca 300 000 på ca fem år. Troligtvis har även de andra arterna ökat i antal.

13. Tror ni att antalet kommer öka, minska eller vara konstant de närmaste åren?

Antalet gräsänder och fasaner kommer troligtvis fortsätta öka.

14. Hur skiljer sig i förekomst av djur som sätts ut mellan olika delar av landet?

Enligt Johan Elmberg sker utsättningen av gräsänder främst i Skåne och Sörmland. Gissningsvis gäller detta även för övriga arter, dvs. de södra delarna är överrepresenterade.

15. Anser ni att det finns risker för djurskyddet kopplat till den metod, tidpunkt, material etc. som används vid utsättning av fåglar för jaktändamål?

Generellt ja. I och med att det finns mycket begränsad information om hur detta går till och vilket regelverk som faktiskt gäller, har vi svårt att svara på denna fråga. Dock är det oftast förknippat med djurskyddsrisiker att transportera djur och flytta dem till en för dem ny miljö.

16. Om ni anser att det finns djurskyddsproblem - har ni några förslag på hur djurskyddet kan förbättras vid utsättningsmomentet?

Personer som genomför utsättning av fåglar måste ha god kännedom om den biotop (rätt biotop för arten) där fåglarna ska sättas ut. Biotopen måste också vara väl förberedd med utfodringsplatser. Det är viktigt att tidpunkten för utsättning är rätt och att fåglarna är anpassade för miljön. Detta kan lösas genom att ställa föreskriftsstyrda kompetenskrav på personer som sysslar med utsättning av fåglar för jaktändamål.

Djurskydd efter utsättning för jaktändamål

17. Anser ni att miljön (avseende t.ex. skydd, tillgång på föda, predatorer) på de platser som fåglar sätts ut på idag kan innebära djurskyddsproblem? På vilket sätt?

Ja. Farmade fåglar klarar sig sämre än vilda i naturen på grund av att deras matsmältningsapparat inte är inställd på vild föda, de är sämre på att hitta mat, de är inte lika vana att röra sig i landskapet och de är mer naiva gentemot rovdjur och människor (Elmberg, 2017). Dessutom kan importerade ”stannfåglar” som hamnar i ett kallare klimat än vad de genetiskt är lämpade för drabbas av djurskyddsproblem som svält eller köldskador. Många av de frivilliga som jobbar med djurskydd för vilda djur vittnar om att när jakten är slut på vintern och fåglarna inte stödutfodras längre så är fåglarna inte tillräckligt rustade för att helt och hållet klara sig i det vilda under vintern. Dessa fåglar söker sig då ibland till stadsmiljö istället där de har svårt att hitta foder och dessutom ofta skjuts då de anses vara ett hygienproblem.

18. Känner ni till branschens nuvarande riktlinjer och anser ni i så fall att djurskyddsproblem motverkas om dessa riktlinjer följs? Saknas det något i riktlinjerna som skulle förbättra dem med tanke på djurskyddet och i så fall vad?

De riktlinjer som finns för djurskydd är ofta mindre detaljerade och aldrig juridiskt bindande. Vi anser generellt att uppfödningen ska styras av föreskrifter, då riktlinjer inte är något krav. Branschriktlinjer kan vara positivt men bör komplettera, inte ersätta, djurskyddslagstiftningen inklusive föreskrifter.

19. Om ni anser att det finns djurskyddsproblem - har ni några förslag på hur djurskyddet efter utsättning kan förbättras?

Personer som genomför utsättning av fåglar måste ha god kännedom om den biotop (rätt biotop för arten) där fåglarna ska sättas ut. Biotopen måste också vara väl förberedd med utfodringsplatser osv. Det är viktigt att tidpunkten för utsättning är rätt och att fåglarna är anpassade för miljön. Detta kan lösas genom att ställa föreskriftsstyrda kompetenskrav på personer som sysslar med utsättning av fåglar för jaktändamål. Den stress och de skador som uppfödda djur riskerar att utsättas för i samband med jakt är också ett djurskyddsproblem som bör beaktas.

Fåglar ska endast få sättas ut om deras genetik, beteende och fysiologi tillser att de har en lika god chans till överlevnad som den vilda populationen.

20. Har ni några uppgifter om dödlighet i det vilda för de fåglar som sätts ut för jaktändamål?

Enligt en dansk studie skjuts genomsnittligen ca hälften av de fåglar som sätts ut för jakt. Enligt samma studie överlever mycket få (2 procent) av de utsatta fåglarna sitt första år. Dödligheten för utsatta fåglar på grund av andra orsaker än jakt bedömdes i denna studie vara närmare 50 procent (Clausen, 2004).

21. Anser ni att djurvälferden i det vilda är sämre, likvärdig eller bättre för de djur som sätts ut för jaktändamål än för viltfödda djur av motsvarande art?

Djurvälfärden är sämre. De utsatta djuren är uppfödda på ett sätt som gör att de har en förändrad magtarmkanal och i vissa fall också en genetik som passar sämre i svenska förhållanden. De har dessutom svårare att hitta foder än de djur som är uppfödda i det vilda. De flyttar också senare och kortare, vilket också kan påverka deras välfärd.

Lagstiftning

22. Anser ni att det finns behov av att i lagstiftning ytterligare reglera djurskyddet för fåglar som sätts ut för jaktändamål? Svara bara JA eller NEJ – mer information och kommentarer kan lämnas under frågan nedan.

Ja

23. Hållande och utsättning av fåglar för jaktändamål regleras i flera olika lagstiftningar (bl.a. miljöbalken, jaktlagstiftningen och djurskyddslagstiftningen). Ser ni några områden där ni anser att:

a. Lagstiftning som reglerar djurskyddet helt saknas eller är otillräcklig? Beskriv.

I alla de lagtexter som reglerar utsättning av djur inom ramen för viltvården är regelverket kring djurskydd obefintligt eller otillräckligt. Under tiden fåglarna hålls i fångenskap regleras djurskyddet helt och hållet i djurskyddslagstiftningen och djurskyddsförordningen, då djurslagsspecifika djurskydds föreskrifter helt saknas. Djurskyddslagen är endast en ramlag och det finns ett stort behov för detaljerade föreskrifter. Då djurskyddslagen inte gäller efter att

fåglarna satts ut, saknas ett regelverk efter utsättning. Vi saknar detaljerad lagstiftning kring inhysning, utfodring, användning av näbbringar/näbbkorgar, kompetenskrav, förprovning och förhållandena efter utsättning.

b. Lagstiftning med annat huvudsyfte än djurskydd inverkar negativt eller positivt på djurskyddet? Beskriv.

Att det är tillåtet att använda vildfångade fåglar i avelsarbetet är problematiskt för välfärden då dessa vildfångade djur ofta blir mycket stressade av att hållas i fångenskap.

c. Lagstiftning som reglerar djurskyddet kommer i konflikt med lagstiftning med annat huvudsyfte? Beskriv.

Nej.

d. Lagstiftningen som reglerar djurskyddet är otydlig eller svår att efterleva? Beskriv.

Den enda lagstiftning som faktiskt reglerar djurskyddet för dessa fåglar är djurskyddslagen. Den svenska djurskyddslagstiftningen är generellt sett uppbyggd i tre nivåer (lag, förordning, föreskrift) för att lagstiftningen ska vara nog detaljerad och lätt att följa. Då det inte finns någon detaljerad djurskyddsföreskrift för dessa djur så är den självklart otydlig.

24. Har ni några konkreta förslag på hur lagstiftningen bör ändras?

Det vore gynnsamt för djurskyddet om det skrevs en eller flera sammanhållna lagtexter gällande de regler som gäller för gräsänder, fasaner, raphöns och laxfiskar som sätts ut för jakt- och fiskeändamål. Detta måste inkludera djurskydd. Djurskyddet Sverige och Djurens Rätt menar att Jordbruksverket ska ha ansvar över djurskyddsföreskrifter kring hur djuren ska hållas under tiden de hålls på uppfödningens anläggningen, men att Naturvårdsverket kan vara ansvariga för föreskrifter vid tiden för och efter utsättningen. Detta då Jordbruksverket är ansvarig myndighet när det gäller att skriva detaljerade bestämmelser utifrån djurskyddslagen och dessutom har en högre djurskyddskompetens. Svenska Djurskyddsforeningen ser hellre att Naturvårdsverket är ansvarig för en sammanhållen lagtext då djurskyddslagen inte gäller för djuren när de är utsläppta och då det är viktigt att en och samma myndighet har ett helhetsansvar så att problem inte faller mellan stolarna.

Inför en tydlig reglering kring att endast fåglar med en genetik, beteende och fysiologi som medverkar till att fåglarna överlever i det vilda får sättas ut. Tydliggör också vilka arter som får hållas i fångenskap.

Inför en tydlig reglering kring att fåglar endast får sättas ut i en miljö som medger ett mycket gott djurskydd, även efter att en eventuell jaktsäsong är slut.

Inför tydliga djurskyddsföreskrifter kring inhysning, miljöberikning, utfodring och medicinering av både avelsdjur och kycklingar under tiden dessa är i fångenskap. Dessa måste utformas så att fåglarna har möjlighet att utföra sina naturliga beteenden och så att beteendestörningar förebyggs.

Inför en tydlig reglering gällande kompetenskrav, rapporteringsskyldighet och förprovning.

Referenser

Butler, D.A. och Davis, C. 2007. Effects of plastic bits on the condition and behaviour of captive-reared pheasants. Vet. Rec. 166, 398-401.

Clausen, B.2004. Skydefugle – et problemfyldt område, Dansk Veterinaertidskrift, 7, 6-8.

Ekstrand, M. 2004. Djurskyddsaspekter vid uppfödning av fasaner, raphöns och gräsänder. Examensarbete M 2004:22, Umeå Universitet, Institutionen för utbildning i biologi, miljö- och geovetenskap, Umeå.

Elmberg, J. Intervju i P4 Sörmland, 22 februari 2017.

Elmberg, J. 2017. Änder föds upp för jakt. Nyhetsbrevet Extrakt, Formas, 9 november 2017

Kjaer, J.B. 2004. Effects of stocking density and group size on the condition of the skin and feathers of pheasant chicks. Vet. Rec. 154.

Mörner, T., 1992. Sjukdomar i viltuppfödningar. SVAvet, 4: 43-50.

Wiberg, S. och Gunnarsson, G. 2007. Inventering av hållning och uppfödning av viltfågel i Sverige. Rapport 17, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för husdjurens miljö och hälsa, Skara.

Fisk

Bakgrund/Nuläge

1. Beskriv kort er roll och vilka aktörer som ni anser är inblandade i hållning och utsättning av fisk för fiskeändamål.

Djurens Rätt, Djurskyddet Sverige och Svenska Djurskyddsföreningen är Sveriges största djurskyddsorganisationer och har tillsammans ca 60 000 medlemmar. De aktörer som vi anser är inblandade i hållning och utsättning av fiskar för jaktändamål är förutom odlarna, Sättfiskodlarna, Kompensationsodlarna, Sportfiskarna och Sveriges Fiskevattenägareförbund.

2. Lämna en kortfattad generell beskrivning av hur årscykeln ser ut (t.ex. hur länge hålls fiskarna i odling och vid vilken tidpunkt sätts de ut i det vilda).

Detta är inte aktuellt för oss.

Djurskydd vid djurhållning (specifikt kopplat till utsättning för fiskeändamål)

3. Anser ni att det finns några djurskyddsproblem för fiskar som hålls i odling inför utsättning för fiskeändamål?

Förutom de djurskyddsproblem som finns för odlade fiskar generellt (täthet, bristen på möjlighet till naturligt beteende, brist på miljöberikning, tillsynsproblem, hantering etc.), måste man ta störst hänsyn till att fiskarna ska ha samma möjlighet som vilda fiskar att överleva i den miljö de sätts ut i. Det innebär att de måste förberedas för ett liv i det vilda. Detta är vanligtvis inte fallet för odlade fiskar då de lever trångt, utfodras av människan, oftast helt saknar miljöberikning och lever i karga miljöer. Dessutom behöver de då och då hanteras och transporteras, vilket innebär en stor stress, speciellt om de hanteras i luft eller ovarsamt. Stress leder generellt till ett försämrat allmäntillstånd, vilket blir ett problem när de sätts ut. Olika studier visar att fiskar som föds upp i odlingar inte förbereds tillräckligt för ett liv i det vilda (se till exempel Einum och Fleming, 2001) och har en högre dödlighet än vilda artfränder (till exempel Borgstrom m fl. 2005, Lindberg m fl. 2009). Exempelvis har en studie visat att öringar som föds upp i en naturligt låg täthet blir mer dominant och överlever bättre än de som föds upp enligt den täthet som de normalt hålls i på odlingarna (Brockmark och Johnsson, 2010). Andra studier har visat att lax och öring som växer upp i en berikad miljö får större resistens mot sjukdomar under uppväxten, äter mer av naturlig föda, ökar överlevnaden i naturen och fångas i lägre grad (Hyvärinen, 2018).

4. Anser ni att kraven på djurhållningen (täthet, utfodring, ljusstyrning etc) för fiskar som ska sättas ut i naturen bör skilja sig åt från fiskar som hålls för livsmedelsproduktion? På vilket/vilka sätt?

Vi anser att djurskyddsregler för fiskar ska skärpas generellt och dessutom bli artspecifika. Det som är annorlunda för fiskar som föds upp för utsläppning är att de måste förberedas för ett liv i det vilda. Detta innebär att djurskyddsföreskrifterna för fiskar som ska sättas ut inte endast syftar till att ge varje fiskindivid ett gott liv i fångenskap, utan också till att säkra en god djurvälstånd efter utsättning. Vi menar att det bör inkluderas en paragraf där det förtydligas att alla fiskar som hålls för utsättning ska förberedas för en god djurvälstånd och överlevnad även efter att de satts ut i naturen. Utöver detta bör det finnas forskningsbaserade och artspecifika föreskrifter som reglerar täthet, miljöberikning, genetik, hantering och utfodring.

5. Om ni anser att det finns djurskyddsproblem - har ni några förslag på hur djurskyddet kan förbättras vid hållning inför utsättning?

Se ovan. Täthet, miljöberikning, genetik, hantering och utfodring måste vara artspecifikt, forskningsbaserat och förbereda djuren för god överlevnad och välfärd i naturen.

Djurskydd vid tidpunkten för utsättning för fiskeändamål

6. Har antalet som satts ut ökat, minskat eller varit konstant sedan de senaste åren?

Vi har inte hittat någon statistik angående hur många individer som har satts ut för fiskeändamål, men mängden uppfödd sättfisk (räknat i ton) minskade från 1073 ton 2015 till 731 ton år 2018 (SCB, 2019). Minskningen gäller alla arter (regnbåge, lax, öring, ål, röding och övrig sättfisk). Antalet aktiva fritidsfiskare har under samma tidsperiod minskat från 1,57 till 1,28 miljoner personer (SCB, 2017, 2019b). Detta antyder att antalet fiskar som satts ut för fiskeändamål har minskat.

7. Tror ni att antalet kommer öka, minska eller vara konstant de närmaste åren?

Detta har vi ingen direkt uppfattning om, men då intresset för fritidsfiske verkar minska bör antalet minska framöver.

8. Hur skiljer sig i förekomst av djur som sätts ut mellan olika delar av landet?

År 2018 fanns 46% av odlingarna i södra Sverige, 40% i norra Sverige och 14% i östra Sverige. Hur detta korrelerar till antalet utsatta fiskindivider vet vi inte.

9. Hur långt transporteras djuren innan utsättning i Sverige?

Detta har vi ingen uppfattning om.

10. Anser ni att det finns risker för djurskyddet kopplat till den metod, tidpunkt, material etc. som används vid utsättning av fisk för fiskeändamål?

Ja. Fiskar är till exempel känsliga för både transport och hantering, vilket påverkar både deras välfärd och stressnivå under själva transport-/hanteringsmomentet, men också välfärd och överlevnad efter utsättningen.

11. Om ni anser att det finns djurskyddsproblem - har ni några förslag på hur djurskyddet kan förbättras vid utsättningsmomentet?

Vi har inte tillräcklig detaljkunskap för att kunna föreslå konkreta förändringar, men hantering och transport måste ske på ett sätt som minimerar risken för att varje enskild individ utsätts för stress och lidande under och efter utsättning.

Djurskydd efter utsättning för fiskeändamål

12. Anser ni att miljön (avseende t.ex. skydd, tillgång på föda, predatorer) på de platser som fiskar sätts ut på idag kan innebära djurskyddsproblem? På vilket sätt?

Ja, det finns potentiella djurvälfrädsproblem. Problemen uppstår både om djuren inte är anpassade och förberedda för ett liv i naturen p.g.a. genetiska förutsättningar och på den miljö fiskarna fötts upp i. Generellt överlever fiskar som fötts upp i fångenskap sämre än de viltfödda, vilket innebär att detta inte fungerar idag.

13. Om ni anser att det finns djurskyddsproblem - har ni några förslag på hur djurskyddet efter utsättning kan förbättras?

Fiskarna måste vara förberedda och anpassade för ett liv i naturen, både genom åtgärder under uppväxttiden och genom att anpassa tidpunkt och plats för utsättningen. Personer som genomför utsättning av fiskar måste ha god kännedom om den biotop (rätt biotop för arten) där fiskarna ska

sättas ut. Detta kan lösas genom att ställa föreskriftsstyrda kompetenskrav på personer som sysslar med utsättning av fiskar för fiskeändamål.

14. Har ni några uppgifter om dödlighet i det vilda för de fiskar som satts ut för fiskeändamål?

Enligt de studier vi har tagit del av är dödligheten för regnbåge och öring som satts ut högre än för de som är födda ute i det vilda. Vi har inga uppgifter vad gäller röding.

15. Anser ni att djurvälferden i det vilda är sämre, likvärdig eller bättre för de djur som sätts ut för fiskeändamål än för viltfödda djur av motsvarande art?

Den är sämre. Studier visar att fiskarna inte är väl förberedda och anpassade för ett liv i det vilda och har en högre dödlighet.

Lagstiftning

16. Anser ni att det finns behov av att i lagstiftning ytterligare reglera djurskyddet för laxfiskar som sätts ut för fiskeändamål? Svara bara JA eller NEJ – mer information och kommentarer kan lämnas under frågan nedan.

Ja.

17. Hållande och utsättning av fiskar för fiskeändamål regleras i flera olika lagstiftningar (bl.a. miljöbalken, fiskelagstiftningen och djurskyddslagstiftningen). Ser ni några områden där ni anser att:

a. Lagstiftning som reglerar djurskyddet helt saknas eller är otillräcklig? Beskriv.

I alla de lagtexter som reglerar utsättning av djur är regelverket kring djurskydd otillräckligt. Trots att fiskarna under tiden de hålls i fångenskap ska hållas enligt Jordbruksverkets föreskrifter om odling av fisk, är detta regelverk otillräckligt då det till exempel inte är artspecifikt och inte syftar till att förbereda och anpassa fiskarna för att klara livet efter utsättning. Exempel på detta är att det inte nämns att besättningstätheten, utfodringsmetoden eller miljöberikning ska anpassas till om fisken ska sättas ut trots att dessa faktorer påverkar framtida välfärd och överlevnad.

b. Lagstiftning med annat huvudsyfte än djurskydd inverkar negativt eller positivt på djurskyddet? Beskriv.

Detta har vi ingen uppfattning om.

c. Lagstiftning som reglerar djurskyddet kommer i konflikt med lagstiftning med annat huvudsyfte? Beskriv.

Detta har vi ingen uppfattning om.

d. Lagstiftningen som reglerar djurskyddet är otydlig eller svår att efterleva? Beskriv.

Eftersom lagstiftningen inte är artspecifik och heller inte är särskild detaljerad är den både otydlig och svår att efterleva. Regelverket behöver tydligt styra till exempel hantering, transport, täthet och miljöberikning för de olika arterna. Dessa bestämmelser ska vara forskningsbaserade och syfta till en hög välfärdsnivå både före och efter utsättning.

18. Har ni några konkreta förslag på hur lagstiftningen bör ändras?

Det vore gynnsamt för djurskyddet om det skrevs en eller flera sammanhållna lagtexter gällande de regler som gäller för laxfiskar som sätts ut för fiskeändamål. Detta måste inkludera djurskydd. Djurskyddet Sverige och Djurens Rätt menar att Jordbruksverket ska ha ansvar över djurskyddsföreskrifter kring hur djuren ska hållas under tiden de hålls på uppfödningensanläggningen. Detta då Jordbruksverket är ansvarig myndighet när det gäller att skriva detaljerade bestämmelser utifrån djurskyddslagen och dessutom har en högre djurskyddskompetens. Svenska Djurskyddsföreningen ser hellre att en myndighet (Jordbruksverket, HaV eller Naturvårdsverket) får huvudansvar för en sammanhållen lagtext där djurskydd inkluderas.

Inför en tydlig reglering kring att endast fiskar med en genetik, beteende och fysiologi som medverkar till att fiskarna upplever en god välfärd och överlever i det vilda får sättas ut. Tydliggör också vilka arter som får hållas i fångenskap.

Inför en tydlig reglering kring att fiskar endast får sättas ut i en miljö som medger ett mycket gott djurskydd, även för de fiskar som inte fiskas. Även antalet fiskar som får sättas ut måste regleras.

Inför tydliga regler kring inhysning (inklusive täthet), miljöberikning, hantering, utfodring och medicinering av fiskarna under tiden dessa är i fångenskap. Dessa måste utformas så att fiskarna har möjlighet att utföra sina naturliga beteenden, så att beteendestörningar förebyggs och så att de upplever god välfärd och överlevnad både före och efter utsättning.

Referenser

Borgstrom, m.fl. 2005. High mortality in introduced brown trout depressed potential gene flow to a wild population. *J. Fish. Biol.* 61, 1085-1097

Brockmark, S. och Johnsson, Ö. 2010. Reduced hatchery rearing density increases social dominance, postrelease growth, and survival in brown trout (*Salmo trutta*). *Canad. J. of Fisheries and Aquatic Sciences*, 67, 288-295.

Einum, S. och Fleming, I.A. 2001. Implications of stocking: ecological interactions between wild and released salmonids. *Nordic J. Fresh. Res.* 75, 56-70.

Hyvärinen, P. 2018. Enriching the captive environment of fish – why and how. Föredrag på NordCAW-konferens Challenges and actions taken to improve fish welfare in Nordic aquaculture, 15 November 2018, Oslo.

SCB. 2019. Vattenbruk 2018. Sveriges officiella statistik, statistiska meddelanden. JO 60 SM 1901.

SCB. 2019b. Fritidsfisket i Sverige 2018. Sveriges officiella statistik, statistiska meddelanden. JO 57 SM 1901.

SCB. 2017. Fritidsfisket i Sverige 2015. Sveriges officiella statistik, statistiska meddelanden. JO 57 SM 1701

Lindberg, M. m fl. 2009. Post-release and pre-spawning behaviour of simulated escaped adult rainbow trout *Oncorhynchus mykiss* in Lake Övre Fryken, Sweden.

För Djurskyddet Sverige,

Emma Brunberg,
Sakkunnig

För Djurens Rätt,

Linda Björklund
Sakkunnig

För Svenska Djurskyddsföreningen,

Johan Beck-Friis
Generalsekreterare